

Lausuntopyyntö VN/23860/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (jälkikäteistarkistus, asiakasmaksumuutokset)

Lausuntopyyntö

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan hallitusohjelman mukaisesti rahoituksen koko maan tasolla tehtävään jälkikäteistarkistukseen lisättäväksi vuodesta 2026 portaittain kasvava hyvinvointialueiden omavastuu. Tavoitteena on rahoitusmallin kannustavuuden lisääminen. Jälkikäteistarkistuksena tehtävästä vuosittaisesta rahoituksen lisäyksestä tai vähennyksestä otettaisiin huomioon vuodelle 2026 tehtävässä vuoden 2024 rahoituksen jälkikäteistarkistuksesta 95 prosenttia, vuonna 2027 tehtävässä tarkistuksesta 90 prosenttia, vuonna 2028 tehtävässä tarkistuksesta 80 prosenttia ja vuodesta 2029 alkaen tehtävistä tarkistuksista 70 prosenttia. Omavastuuosuuden vaikutukset hyvinvointialueiden rahoitukseen riippuvat alueiden kustannuskehityksestä. Mikäli kustannusten kasvu pysyy korkeana, omavastuuosuus merkitsisi rahoituksen vähennystä suhteessa täysimääräiseen jälkikäteistarkistukseen. Mikäli alueet kuitenkin saavat omilla sopeuttamis- ja tehostamistoimillaan pidettyä kustannusten kasvun maltillisena, omavastuuosuus lisäisi rahoitusta suhteessa täysimääräiseen tarkistukseen.

Lisäksi yksittäisille alueille myönnettyä lisärahoitusta ei otettaisi jatkossa huomioon jälkikäteistarkistuksessa.

Rahoituslain mukaan hyvinvointialueiden tehtävämuutokset otetaan rahoituksessa huomioon etukäteen niiden voimaantulosta lukien. Laissa ehdotetaan täydennettäväksi sääntelyä siitä, miten tehtävämuutoksista erillään säädettävät asiakasmaksujen muutokset tulisi ottaa huomioon rahoituksessa. Asiakasmaksujen tasoa, perusteita tai maksullisuutta koskevat muutokset ehdotetaan otettavaksi huomioon muutoksen voimaantulo vuodesta lukien etukäteen.

Lisäksi tarkistettaisiin pelastustoimen riskikertoimen laskennassa käytettäviä tietoja koskevaa sääntelyä.

Hallituksen esitys on tarkoitus antaa kesäkuussa 2024. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025 lukuun ottamatta jälkikäteistarkistusta koskevia muutoksia, joita sovellettaisiin ensimmäisen kerran vuonna 2026 vuoden 2024 rahoituksen perusteella tehtävään tarkistukseen.

Jälkikäteistarkistus

Esitettyä jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuuden lisäystä ei tule tehdä tässä vaiheessa. Jälkikäteistarkistusta ei tule käsitellä irrallisena muutoksena rahoituslainsäädännön kokonaisuudesta. Ensisijaista olisi ratkaista hyvinvointialueiden rahoituksen perusongelma eli alueiden rahoituksen ja lakisääteisten velvoitteiden epäsuhta. Hyvinvointialueiden rahoitusmalliin ei tule tässä vaiheessa tehdä sellaisia muutoksia, jotka todennäköisesti vähentäisivät alueiden jo valmiiksi alijäämäistä rahoitusta.

Hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkistukseen esitetty omavastuun lisäys voisi toimia kannustavana elementtinä alueille siinä tilanteessa, että alueiden tulokset parantuisivat.

Kevään 2024 julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvät arviot kuitenkin osoittavat, että alueiden kustannuskehityksen arvioidaan kasvavan nopeammin kuin valtion rahoitus sopeutustoimista huolimatta. Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvän arvion perusteella on todennäköistä, että alueiden tulokset ovat alijäämäisiä myös kehyskaudella. Alueiden tulosten ennakoitaan parantuvan vain vuosina 2024 ja 2025, muina kehyskauden vuosina tulosten ennakoitaan heikentyvän.

Esitetyn muutoksen vaikutusten arvioinnissa todetaan, että kevään 2024 julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvän valtiovarainministeriön ennusteen mukaisen kustannuskehityksen tilanteessa omavastuun lisääminen vähentäisi rahoitusta vuosittain suhteessa täysimääräisesti tehtävään jälkikäteistarkistukseen kehyskaudella. Arvioidulla kustannuskehityksellä porrastettu omavastuu vähentäisi alueiden rahoitusta suhteessa täysimääräiseen tarkistukseen siten, että vuonna 2023 rahoitusta on koko maan tasolla 110 miljoonaa euroa vähemmän kuin täysimääräisellä tarkistuksella. Arvioidulla kehityksellä omavastuuosuus kasvattaisi alueiden rahoituksen ja kustannusten välistä erotusta entisestään. Edelleen todetaan, että jälkikäteistarkistuksen omavastuu saattaisi hieman heikentää alueiden alijäämäkattamisvelvoitteiden täyttämistä arvioidulla kustannuskehityksellä.

Asiakasmaksumuutokset

Asiaksmaksujen muutoksia ei tule vähentää alueiden rahoituksesta etukäteen, vaan muutosten vaikutus tulee huomioida rahoituksen jälkikäteistarkistuksen kautta voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Asiaksmaksutuottojen todelliseen kertymään vaikuttaa myös terveydenhuollon maksukatto, joka todennäköisesti leikkaa osan korotusten vaikutuksesta hyvinvointialueiden tulokertymään. Maksujen korotukset todennäköisesti lisäävät myös hyvinvointialueiden asiakasmaksuista johtuvien luottotappioiden määrää. Näistä syistä johtuen todellinen maksukertymä hyvinvointialueille ei todennäköisesti ole yhtä suuri kuin laskennallinen arvio maksujen korotuksista, vaikka muutosten vaikutuksia sinänsä pystyttäisiinkin etukäteen arvioimaan. Jos samaan aikaan hyvinvointialueiden yleiskatteisesta rahoituksesta vähennetään etukäteen täysimääräisesti arvioitu maksujen korotuksen vaikutus maksutuottoihin, on yhtälö hyvinvointialueen kannalta negatiivinen. Hyvinvointialueiden rahoitusta vähennetään enemmän kuin maksujen korotukset todellisuudessa lisäävät maksukertymää.

Hyvinvointialueiden rahoituksen vajetta suhteessa niille annettuihin lainsäädännön velvoitteisiin ei tule tällaisella ratkaisulla entisestään kasvattaa.

Asiakasmaksujen muutosten vähentämistä alueiden rahoituksesta etukäteen tietyissä tilanteissa perustellaan mm. sillä, että mikäli asiakasmaksutulojen muutosta ei voitaisi ottaa etukäteen huomioon rahoituksessa, ei maksuja koskeva julkisten menojen säästötavoite käytännössä realisoituisi valtion talouteen. Hyvinvointialueet voisivat käyttää saamansa kohonneet maksutulot kyseisenä vuotena muiden kustannusten kattamiseen, jolloin rahoituksen jälkikäteistarkistuksessa maksutulojen muutos ei enää vaikuttaisi valtion rahoitusta vähentävästi. Hyvinvointialueiden tehtävät ja velvoitteet on määritelty hyvinvointialueita velvoittavassa lainsäädännössä. Hyvinvointialueita koskee aikataulultaan epärealistisen tiukka alijäämien kattamisvelvollisuus. Hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien perusrahoitus on mittavasti alijäämäinen, mistä syystä alueet ovat pakotettuja sopeuttamaan toimintaansa jopa lakisääteisten tehtävien, velvoitteiden ja aikarajojen kustannuksella. Riski siitä, että alueet käyttäisivät kasvavat maksutulot jonkin muun toiminnan rahoittamiseen siten, että maksujen korotusten hyöty ei vaikuttaisi valtion talouteen millään tavoin on tässä rahoitustilanteessa teoreettinen.